

17260.

1677

34.

8 10

O. D. B. V.
DISPUTATIONEM MORALEM,
DE

**ACTIONE METU
MAJORIS MALI
EDITA,**

**PRÆSIDE
V I R O**

NOBILISSIMO, AMPLISSIMO atq; EXCELLENTISSIMO

**DN. CHRISTIANO Röhrenseer/
Moral. Philosoph. Prof. Publ.**

longè celeberrimo.

Publicæ ventilationi submittit

JOHANNES JACOBUS Ettmüller /

Lips.
A. & R.

Ad D. VI. Octobr. ANNO M DC LXXVII.

In Auditorio Majori.

WITTEBERGÆ,

Literis JOHANNIS WILCKII.

27

DISPUTATIONEM MORALEM
DE
O.D.B.N.

ACTIOMEMENTU MAJORIS MALI

EDITA

TRASIDE

VIR O

KOHLISSIMO... EXCELENTISSIMO

IN CHRISTIANO...
Moral Philosophi Prof. Publ.

Moral Philosophi Prof. Publ.

1785 editio prima

in...
Johannes Jacobus Gumbel

JOHANNES JACOBUS GUMBEL

1785

A. & R.

ALD. V. O. P. A. N. O. M. D. C. LXXVII

in...
WITTEBERG

WITTEBERG

Lit. JOHANNIS WILCKII

I. N. J.

Thes. I.

Ominis Intellectus ad modum torpet, & ignorantia rebellionem luit. Coecutit in divinis tubat in humanis, & quod tristissimum, se ferme nescit. Non sane insubidum igitur est Socratis asserptum: veritatem in abiisso profunditatis latere. Cum tenebris enim luctatur mens humana, easq; vix eluctatur: conatur quid animus, sed limina tangit. Non sine negotio nitimur hoc pacto ad sapientiae fastigium, eademq; offert sua bona cum gradu difficultatis. Coelum metitur Astronomus oculis, & Telescopia in subsidium vocat: Physicus corpus suum naturale in individuus palpat. Notiora sine dubio, quae sensibus percipiuntur, & a sensibus remota laborem exigunt.

II.

Ardua hoc nomine Philosophia practica: non sensibus sua negotia subijcit, sed recondit ad eum, ut nihil agens homo agat: Scrutare voluntatis humanae recessus accurate, & cognosce motus internos humanae solertia, & eris mihi

mihī magnus Apollo. Soli DEo reservatum, videre à priori eos, & solus Deus illis legem ponit. *Ameſ. de Conſc. Lib. 1. cap. 2. §. 13.* Benè inde commune verbum arceat ab internā actione hominem: Cogitationis pœnam nemo patitur. Non quod cogitatio nulla ſit turpis, & pœnam non mereatur in iudicio divinò, ſed quia occulta & latentia mala non turbant ſalutem Reip. itaq; de occultis non iudicat, nec poteſt, Majeſtas. Auget negotium indoles liberrima voluntatis humanæ, quas eandem liberat à vinculo phyſico. Ipſæ facultates ad actiones deſtinatæ inter ſe turbant, niſi habitus ægrè quodammodo conciliet.

III.

Incertane igitur ſunt omniā in Philoſophiā practicā, & contingentiā ſuā eludunt ſcrutinium hominis? Videntur id aſſerere quidam: Ariſtotelis oracula jaçant, non eſſe objectum Philoſophiæ practicæ æternæ veritatis, ut Theoreticæ, actiones à cauſā liberrimā dependere. Rectè attendimus ad monitum *Petri Bertii in Log. perip. in lhm. de Phil. p. 32.* Multa vera ſunt, quæ in libris Ariſtotelis non extant: quædam enim ignoravit, quædā non ſcripſit, ſed vivā voce auditoribus tradidit; quædam ſcripſit, ſed interciderunt. Iniquum ergò eſt, dicere, id verum non eſſe, quod in Ariſtotele non legitur. Addimus, ſuperſtitioſe & falſò quandoq; explicari Ariſtotelem. Sine religione igitur ſtatuimus, certum eſſe objectum Philoſophiæ practicæ & æternæ veritatis. Enimvero præterquam quod proſus absurdum videtur, hominibus certam ſcientiam circa illa, quæ opere exprimenda per Autoritatem Creatoris ipſis ſuere injuncta, cum tamen perſpicuè liceat cognoscere, quæ impunè ignorantur &c. *Pufend. in Praſat. Elem. Jpr. univ. verſ.* Æternæ veritatis dicimus, nam & verum eſt id, quod

quod accuratè bonum & justum est sive æquum : quod so-
lide in *Disp. de æquitate probavit Job. Frid. Hornejus tb. 3.*
ex Cicer. Livio, Virgilio &c. cui add. Tacitus Lib. 1. Annal.
cap. 75. Sed dum veritati consulitur, libertas consume-
batur addatur. *Rom. 1. vers. 15.* quod Meisnerus de *LL. Lib.*
3. quest. 1. p. m. 133. No. 2. explicat, si per veritatis captivatio-
nem intelligitur suppressio naturalium stimulorum, quibus
Gentiles bonum à turpi discernunt, & ad honestas
actiones sollicitantur; tum utiq; Apostolus de nuda *pro-*
cessu, ex operibus creationis collecta non loquetur: quoni-
am aliud est notitia collecta, & aliud, boni discretio sti-
muliq; naturales. Æternæ verò, quia norma objecti Phi-
losoph. Pract. est pars æternæ Legis *conf. Gvil. Grot. in En-*
chir. de princ. Juris N. cap. 1. §. 8. Confundere videntur
contrariæ sententiæ auctores existentiam & essentiam.
Keckermann. in *pracogn. Philosoph. Lib. 1. cap. 2. pag. m. 29.*
Necessarias res vocamus eas, quæ nullà humanà vel pru-
dentiã vel arte produci possunt, atq; adeò, in quas homo
nihil habet vel virium ad generandum, vel virtutis ad
mutandum. Sic res necessariae sunt Cælum, stellæ, El-
menta, quia nulla humanà virtute ejusmodi res produ-
cuntur aut mutantur, sed res necessariae sunt, sive id homo
velit, sive nolit &c. Res vero contingentes sunt, quæ pen-
dent à voluntate & industriã hominis, ut possit eas vel
producere vel non producere, ut sunt actiones virtutum
& vitiorum &c. paria profert Golius in *Epitom. Doctr. mo-*
ral. Lib. 6. cap. 3. Nequeat Philosophus practicus demon-
strare per principia innata practica. Cæcum furari velle
aut latrocinari. Nequeat probare, Alexandrum victu-
rum Darium; probabit tamen, qui furatur, peccat contra
principium infallibiliter verum & quod aliter se habere

nequit: Suum cuiq; esse tribuendum. Potest exacte probare non apparatu magnifico esse opus hostem oppugnaturo & Darium malè pecuniam & mulierum, calonum & lixarum molem trahere ad pugnae spectaculum. Non purpuræ non auro cedit virtus, robore opus est. Non ad Philosoph. Pract. spectat contingentia furti: contingentium enim in causando sive producendo non datur scientia. Sufficit scire quod omnis, sive sit Titig sive Mavius debeat agere virtuosè & sine violatione juris N. non posse omittere. Norma est certissima & hæc cura est Philosopho practico. Physica videtur notitia, scire voluntatis arbitrium: ea enim exponit facultates animæ in actu signato: præsupponit hæc moralis Doctor.

IV.

Certa igitur sunt negotia moralia per certam & infallibilem normam. Imo nexum necessarium sancivit natura moralis inter facta ut liceat ex uno colligere alterum. Per finem manifestum manifestamus media ad finem destinata & media viam aperiunt ad finem *Pufend. de Jur. N. & G. Lib. 5. cap. 12.* varios modos cognoscendi obscure declaratam voluntatem tradit. Neque ex factis tantum cognoscitur, sed & non factis in physico sensu: nam alias actuum voluntatis, quamdiu signis non manifestantur, nullus inter homines invicem effectus esse potest. *Pufend. in Elem. J. pr. univers. Lib. 1. def. 12. § 35.* Signum quoque edere videtur consensus, qui tacet consentire videtur: Quod commune non unam exigit cautionem. Tacere per suam naturam ordinatur neque ad consensum neque ad dissensum. Hinc si talis actus edendus, qui neque expresse requirit voluntatem nec contradictionem,

nem, neque consensum neque dissensum indicat; si-
verò indoles actionis alterutrum requirat, tunc ex con-
tumacia non respondens præsumitur in præjudicium, vel
assentire vel contradicere. Non verò contumaciter ta-
cens modo non habetur pro consentiente, modo habe-
tur, prout actus in vito tacente potest expediri aut non.

V.

Expedi igitur scire signa ordinata ad voluntatem
manifestandam. Adhibendæ sunt prudentiæ Regulæ &
attendendum quo vinculo teneatur voluntas hominis.
Quæ admodum vaga in physica sua natura, ut neque ver-
ba neque facta genuinè testentur de ejusdem decreto. Sed
si spectes eandem refrenatam sanctitate morali accura-
tam indagationem non fallit: quæ non exiguam prudenti-
æ partem constituit, & quam salus societatum postulat.
Honestæ enim à turpibus distinguenda, spontanea ab in-
vitis ut de principio actionis constet & qualitas ejusdem
non lateat, ne præmiis invitetur fallax malitia aut pœna
maneant simplicitatem in noxiam. Ad quam summam non
fanè omnes pervenerunt; quia pauci prudentiâ honesta
à deterioribus, utilia à noxiis discernunt. *Tacit. Annal.*
Lib. 4. cap. 33. Neque satis habent Ethici cognoscere na-
turam spontaneæ, & in vitæ actionis, sed ex iis principiis
miscet aliam, quæ non sine tricis; delibanda tamen cum
Numine erit.

VI.

Pugnant quandoq; res inter se & adversam fovent
naturam. Ignem extingvit aqua & aquæ nativa frigiditas

tas vincitur calore. Componunt iterum litem & se mutuo amplectuntur, ut inde mistum oriatur. Tepida aqua exemplo sit. Qualibet qualitas hostile remittit ingenium & æquales utriusque videntur vires. Gradus tamen sunt mistionis & non raro dominatur alterutra. Quod dominium si unius tantum, altera qualitas nisi naturalis subiecto, exagitur penitus & nulla tunc mistio.

VII.

Spontaneum & Invitum, quales reddere actiones humanas, perspicuum: nec carent inimicitia. Impulsus enim appetitum naturaliter negat violentia & scientia circumstantiarum specificantium ignorantia tollit. An redire possint in gratiam & mistam facere actionem, disceptatur. *Golius in Epitom. Doctr. moral. Lib. 3. cap. 1.* cum Aristotele ait; posse nominari actiones mixtas, quia sunt partim voluntariæ partim invita. *Piccolomineus in Univers. Philosoph. de Moribus. Grad. 2. cap. 13.* Brevibus, ait, & expedite cum Aristotele dico, agere aliquid sponte dupliciter contingere, vel absolutè vel pro aliquo tempore, occasione & conditione. Alii violentum subdividunt in simpliciter tale & secundum quid, & ad hoc referunt mixtam actionem. *Pufend. de Jur. N. & Gent. Lib. 1. cap. 4. §. 9.* non distat à Golii sive Aristotelis sententia. *Hieron. Prætorius in Theatro Ethic. part. 2. sect. 1. in princ.* videtur referre ad violentum *nam* sed subdit; accuratè tamen loquendo hos & similes casus in sese consideratos voluntarios esse existimamus: Omnibus enim consideratis circumstantiis movent voluntatem ut libere eligat minus malum.

VIII. Quo-

Quomodo igitur Mistio fiat scire lubet. Piccolomineus cit. loc. præter citata verba probat, mixtam actionem esse spontaneam pro tunc: Hæc procul dubio cum absolutè sint mala, cognoscantur ut mala, non absolutè fiunt spontè: cum tamen sint minus mala illis, quæ per hæc vitantur, & minus malum cum deteriore comparatum, obtineat vicem boni, jure dicuntur bona pro tunc & pro ea occasione. In quibus considerandum est, quoddam à nobis præliguntur, & fiunt, non ea sunt fines actionis, seu ut potius, cujus gratia præliguntur &c. Sed vereor ne Piccolomineus merè spontaneam reddat mixtam: quamdiu enim bonum adest, impellitur quoque appetitus neque adimitur scientia circumstantiarum; Ergò tamdiu est spontanea, & non variato respectu & circumstantiis quæ informant actionem, nihil adest mali aut violenti. Neque adest remissio qualitatum contrariarum: quia invitum ut tale nequaquam adest nec ulla habet vires, sed dominium obtinet spontaneum. Omne enim objectum in totum est appetibile, nullum averfabile retentis omnibus circumstantiis.

IX.

Nec illi videntur rem acu tangere, qui ad violentum secundum quid referunt mixtam actionem, & secundum quid ad spontaneum. Rem ita probant, quia casus dantur in quo quis metu majoris mali evitandi & spe majoris boni consequendi & alia necessitate urgente movetur ad aliquid suscipiendum & agendum, quod aliàs nunquam faceret. Addunt exempla: mercator ad evitandum periculum merces suas projicit in mare & viator latronibus pro vitâ redimenda certam pecuniæ summam

B

solvi.

solvit. Hinc oriri tertiam humanarum actionum classem, quæ mixta appellantur: quia partim voluntariæ sunt partim invita. Hæ considerantur vel simpliciter vel respectu circumstantiarum. Priori modo magis invita dicuntur quam voluntariæ: has enim nemo sua sponte susciperet, si voluntas hujus esset libera. Sic qui sanæ mentis est, res suas, nisi summa urgeat necessitas, nunquam abjicit, aut semetipsum voluntario aliquo afficit malo. Posteriori modo magis sunt voluntariæ. I. Quia harum actionum fines & circumstantiæ sunt in nostra electione, datur namq; agenti optio, ut alterutrum eligat faciatq;. II. Quia principium, unde motus oritur est in agente. III. Quia propter ejusmodi actiones interdum possumus laudari & excusari nonnunquam & reprehendi.

X.

Licet hæc sit doctrina communis: tamen dubio non videtur carere. Non negamus quidem casum dari in quibus quis metu majoris mali & spæ majoris boni &c. movetur. Sed an possit actio una eademq; considerari diversarum circumstantiarum respectu & sic mixtio existere, subsisto. Circumstantiæ enim specificant actiones & pro varietate circumstantiarum variatur actio: Ergo & denominant, & quæ actio habet circa se circumstantias objectum reddentes bonum, sistitur spontanea: sin reddant malum, adest invita. Actionem verò considerare velle extra circumstantias, est rem sine formâ suâ contemplari & sub formâ alienâ. Haud dubiè Mercator extra periculum constitutus non jactabit merces: Sed extra periculum constitutus aliæ videntur circumstantiæ, quæ jacturam mercium non probant & appetibilem reddunt;

Via-

Viator extra metum mortis non daret latroni pecuniam
Nam aliæ sunt circumstantiæ sub quib9 considerata actio
planè alia est. Quæritur verò hic non, an in hac actione
possit esse invitum in aliâ spontaneum: Sed an una ea-
demq; actio sub temperamento possit utramq; accipere
qualitatem. Quæ sententiæ videtur esse Prætorii in th. VII.

XI.

Hæc dubium possunt reddere animum. Sed verbis,
quorum valor ex usu pendet, non superstitiosè inhæren-
dum. Sufficiat igitur scire, quod dentur actiones, quæ
aliquid spontanei & inviti habent & propterea dicantur
mixtæ. Nam in quacunq; actione quædam fiunt con-
tra naturalem inclinationem appetitus, quædam secun-
dum illam, ibi est aliquid inviti, aliquid quoque sponta-
nei. At datur ejusmodi actio. Occurrit sanè quoddam
objectum appetibile simul & averfibile; inde communi-
ter circumfertur: Ex duobus malis minus est eligendum.
Cave tamen ne malum morale intelligas. Rectè igitur
Pufend. cit. loc. cap. 4. Lib. 1. §. 9. in fin. Ubi tamen, ait, ne-
scio an in Episcopo cum primis Christiano probari pos-
sit, quod is actionis mixtæ exemplum tale proferat; rem
habere cum alienâ uxore turpe cum sit, efficitur non tur-
pe, si interficiendi tyranni causa fiat. Nam non sunt fa-
cienda mala, ut eveniât bona: & ad bonam actionem præ-
ter finem bonum media exiguntur, ejusdem generis: ne-
que turpia sunt possibile homini in sensu morali. Mala
potius hic explica de damnosis, quæ nequeunt evitari. Li-
cet enim nullum damnum in se sit appetibile, fit tamen,
tale comparatum cum alio majori, præstat sentire minus
quam

quam majus malum: quia tendit in adeptionem & con-
 servationem majoris boni. Sic incidit quis in latrones, &
 quorum manibus potest evadere abjecta magna, quam
 portat, pecuniae summa ut fiat expeditior: perdere pecu-
 niam, si absolutè confideres, parum gratum parum appe-
 titibile est. Sed confer cum conservatione vitæ, pecuni-
 am reparabilem cum irreparabili bono: faciliorem illius
 quam hujus invenies jacturam. Ratione igitur medii est
 invitum, ratione finis est spontaneum. Ubi tamen cau-
 rio adhibenda, ne in comparatione respicias, si velis co-
 gnoscere mixtam actionem, media: Sic enim futurum, ut
 & media spontè adhibita putares. Qui vult finem, velit
 etiam media ad finem necessaria, secundum prudentiæ
 regulas est firmissimum argumentum. Qui autem vult
 media propter finem, ille agit principii intrinseci impul-
 su & spontè. Specta potius extra comparationem, & re-
 spectum ad finem & invitum esse ob objectum averfabi-
 le facile colliges ex naturali averfatione directâ adversus
 objectum ingratum & damnosum.

XII

Mistio igitur hic est contrariorum qualitatuum, quæ
 surgunt ex contrariis principiis: spontaneo & invito.
 Contraria autem sunt mediata, quia medium admittunt
*natura usque in conf. Saurius Syntagm. Logic. lib. 1. Sect. 3. cap. 2.
 prac. V.* Duo semper occurrunt appetitus in expositis ca-
 sibus, unus abhorret, alter appetit, uterq; naturalis est:
 natura enim dedit homini abhorrendi vim à damnosis:
 damnoso itaq; præfenti objecto refugit. Natura quoque
 adigit ad evitanda majora mala. In mistis actionibus
 hic

hic vincit & ille vincitur. Ex quo fit, ut Hornejus in *Philosoph. moral. lib. 3. cap. 4. No. XI.* has actiones magis esse spontaneas quam invitas cum philosopho censeat: imo spontaneas simpliciter violentas secundum quid. Quam sententiam probat & Piccolomineus *dict. loc. in fin. c. 13.*

XIII.

Idem dubio Th. X. videtur satis facere: Sciendum est cum actus omnes versentur circa singularia, æstimari eos præcipuè ex circumstantiis, ut talis simpliciter quisq; sit, qualis est in re ipsa, secundum quid autem, prout à nobis subcerta conditione esse cogitatur &c.

XIV.

Quæ explicatio harum actionum, & quod mistam habeant naturam approbatur à Jctis Romanis. Itaq; accuratè distinguunt inter intentionem abjicientis, quæ non est ut res habere nolit; hoc enim violentum & contra appetitum naturalem: sed ut maris periculum effugiat Cajus *L. 9. §. 8. ff. de A. R. D.* quod spontaneum sit secundum Regulas rectæ rationis *L. 8. ff. de L. Rhod. de jact.* Si verò jactans merces non deponat spem & appetitum retinendi dominium rerum jactarum: utiq; non tantum in vitus abjecit, sed etiam alii inveniētes non sine crimine sibi rapiunt. At potest casus esse, quo jactans deponere cogatur spem recuperandi, respiciens ad maris & mercium indolem.

XV.

Magna verò vis datur mixtarum actionum, neq; inter fluctus modo eduntur neq; latronum tantum violenten-

lencia exprimit. Golius *cit: loc: pag: m. 97.* classes constituit,
IV. I. In primâ sunt actiones mixtæ, quæ merentur
laudem: quando propter magnum aliquod bonum con-
sequendum in decorum quippiam attamen sine scelere
admittimus; citat Solonis & Zopyri exemplum.

II. Quæ merentur reprehensionem: quando exigui ali-
cujus commodi gratia, turpe aliquod admittimus, ut Esau.
&c.

III. Quæ merentur excusationem & veniam, quando in-
decorum aliquod admittimus gravissimis de causis impul-
si, quas contemnere aut sustinere non potuimus.

IV. Est earum, quæ nullam merentur excusationem aut
veniam; quando vel in gratiam aliorum vel ad evitandas
poenas, supplicia, aut mortem facinus aliquod admitti-
mus quod est cum impietate aut scelere conjunctum.

XVI.

Si dicendum quod res: non videtur genuina distri-
butio, sed videtur æquivocationis evolutio: damnosum
enim aliquod in evitabile exigitur, non verò malum mo-
rale, ad quod nulla necessitas nos cogere valet, neq; un-
quam recta ratio loco medii ad finem destinare solet.
Manifesto igitur eliminantur actiones classis secundæ &
quartæ. Neque enim satis gravis necessitas incumbit,
neq; obligatio ad eligendum hæc media. Si sanè explices
primam classem, potest admitti: Tertia classis non planè
excludatur, si sub in decoro moraliter malum non in-
telligatur.

XVII.

Lubet ire per status universalissimos Hominis &
unam

1.
unam ac alteram actionem, mistam extrahere. Duplicem esse saniores statuunt; Naturæ, *Pufend. de J.N. & G. Lib. 2. cap. 2.* quem DEUS per Jus Naturæ tantum dirigit; Subjectionis, quem DEUS per voluntatem etiam Superioris Resp. pertinent ad statum naturæ & jure reguntur naturæ, quod Gentium vocatur à suo subjecto quod regit: pro duplici hoc statu pugnat duplex Jus, Positivum & naturale. Homo subest tantum DEO, non homini, nisi ei, cui id DEUS commisit jus. Ergò tantum datur duplex regula obligans. Forma legis, præscriptio rectè agentis cum Imperio f. decretum justis obligatorium asseritur à Meisnero *in tract. de LL. Lib. 1. Quest. 3. No. 3. pag. m. 41.* ut itaq; Lex sit, requiritur ille qui habet potestatem jubendi: hanc verò nemo habet nisi DEUS & cui DEUS commisit, *Rom: c. 13. vers. 12.* majestas. Quam dichotomiam probat *Gvil. Grot. in Enchir. de princip. Jur. N. cap. 1. §. xi.* Non igitur nobis cordi est Hug. de Roy *in Lib. 1. de eo quod justum est, tit. 2. No. 2. §. 3.* ubi principia juris brutalis recenset brutisq; obtrudit, imò, quod mirum, bonitatem & æquitatem liberaliter concedit. Sed aliud est natura, aliud Jus Naturæ. Ergò non augendus numerus jurium aut statuum. Nihil in homine juris nomine venit, nisi quod informatum rectè ratione, affectus & stimuli naturales non faciunt Jus, sed jus præscribitur illis à recta ratione. Neq; Jo. Frider. Hornio *Archit. Lib. 2. c. 2. §. 6.* nos adducere valet, ut Gentium Jus peculiare à naturæ jure esse credam; definit cit. loc. ita: Gentium Jus est Regula quædam actuum publicorum qui diversis Gentibus, quæ Gens sunt intercedunt, dirigens populorū ad invicem operationes in communem justitiam & omnium, tranquillitatem. Negamus quidem actus Gentium, esse sine jure: sed sub

sub sunt juri quod regit æquales & modo individua physice;
modo moralia; hæc cognosce ex unitate voluntatis. Cor-
textus Rerum public. & Sanctimonia Imperantium non
faciunt novum Jus, sed indicant aliquid esse quod conjun-
xit vinculo isto & ad id conservandum Leges præscripsit:
Auctus non est numerus jurium, natis Rebus, sed auctum
est objectum juris Naturæ *conf. Not. ad. Horn. Achillis Ep-
stein. cap. 1. & add. id. pag. m. 133. ad §. 3. Lib. 1. cap. 3. Pufend. de
Jure N. & Gent. Lib. 2. cap. 3. §. 22.*

XVIII.

Præsupposito, mixtam actionem exigere objectum
in se parum appetibile, quod tamen tale redditur satis ur-
gente necessitate, cui inserviendum esse probat recta ra-
tio: Sine metu bellicos actus ad mixtam actionem refe-
ro; occidere homines, conculcare Imperantium sceptræ,
vastare igne & gladio regiones & homines tractare, ut non
homines: ad ea non dirigitur noster appetitus à jure na-
turæ. Sancita est inter homines amicitia & charitas. Ad
DEI imaginem creatus est homo, DEUS charitas est. Joh.
cap. 4. ver. 8. ideo ejus imaginem omni vita, omnibus a-
ctionibus exprimat. Firmat juris naturæ Regula, quod tibi
vis fieri &c: & de proximi dilectione innata regula. Ma-
ximè combinat nos communis origo, quam indicat S.
Script. *conf. Adf. Apost. c. 17. v. 26. De quo ortu communitate
tribus Ethnicus. J. C. us. L. s. ff. de Just. & Jur. rectè differit: cū
inter nos cognationem quandam naturæ constituit. Con-
sequens est, hominem homini insidiari nefas esse. Societas
enim est inter homines & indoles societatis; est tranquillitas
& sanctitas sociorum. Horn. de Subj. Jur. N. cap. 2. §. 6.
Quamvis ad essentiam Juris non requiratur ut sit societas;
id tamen verum est, societatem inferri tanquam conse-
quens*

3.
quens necessarium per communionem juris. Hæc enim
proprie fundatur natura societatis. Immotum est asser-
tum: inter quos est communio juris, inter illos est so-
cietas. Societatis jus cognoscis ex fine constituentis.
Sed quia homines possunt deponere sociale habitum &
sic transire in statum in quo possunt violari, accidit, ut
quodlibet in illos liceat: dolosa turbatio societatis & con-
temptus salutis publicæ ac mediocum eò tendentium ex-
agitat ad bestialem, ut solent loqui, conditionem: Ne igitur
inulta sit malitia in detrimentum & interitum socie-
tatis, recta ratio permittit severitatem vindictæ, ut desi-
stant turbare communem salutem: Sine hoc rigore non
posset subsistere genus humanum. Ergo immineat malum
à quo etiam pessima ingenia abhorreant, quod se ament,
& metu contineantur in officio qui non amore boni. Gra-
vis igitur necessitas sit & grave delictum vindicandum bel-
lo, subsidiario medio, ad quod non facile recurrendum,
ordinario & amico superstite. Neque si ad manus ventum,
præfractæ armis inhærendum, sed animus socialis redux
amicè accipiendus sub cautione firma.

XIX.

Non rarò furor committit singulos, adeò ut sine
nece alterius alter evadere nequeat. Hanc eadem inter
mixtas actiones referre non dubito. Abominabile Deli-
ctum homicidium esse extra dubium puro, quod expiari
nequit nisi sanguine parricidæ; minatur DEUS severam
poenam *Gen. cap. 9. vers. 6. Num. cap. 35. vers. 33.* Sanguinem
quodque animarum vestrarum requiram de manu cunctarum
bestiarum & de manu hominis; de manu cujuslibet requi-
ram animam fratris sui. Quicumque effuderit sanguinem
humana-

humanum, illius sanguis effundetur per hominem: quoniam
am in imaginem DEI fecit DEUS hominem: Adeo cordi
est Numini sanctissimo vita hominis, ut sanguinem ani-
mæ humanæ requirere velit à bestiis, quæ tamen non do-
losè & cum intentione possunt interficere hominem. Imò
in Israelitica Republ: qui casu occiderat hominem, non e-
rat à poena immunis, nam abire tenebatur in exilium, hac
lege, ut non rediret ante mortem summi Pontificis, & ex-
tra Asilum deprehensus à vindice sanguinis impune occi-
di poterat. *Num: cap. 35. vs. 22.* Igitur res est non appetibilis
cædes hominis: attamen potest contingere necessitas ur-
gens ad cædem alterius in casu quo aut militi à invasori
pereundum est. Ergo demonstrandum quomodo red-
datur hoc appetibile & quia ratione mixta actio sit, sine cri-
mine. Omnes uno ore solent pro jure defendendi profer-
re illud: vim vi repellere licet: nam quod quis ob tutelam
corporis facit, jure fecisse existimatur *conf. H. Grot. de J.B.
& P. Lib. 1. cap. 2. No. 3.* Si scrutari velis fundamentum inven-
nies in amore sui, quem DEUS indidit hominibus ut ser-
vare possent bona animi, corporis, fortunæ. *Hug. de Roy.
cit. loc.* qui rectè ex principio se & sua diligere, defendendi
potestatem elicit. (sed meum non facio quod tribuat
brutis nam hic consideramus per modum principij & re-
gulæ non per modum naturæ:) Accedit consensus Gentium
moratorum, quarum Legibus insons habetur, qui ju-
stè vitam servat & cum pernicie injusti aggressoris. *Hug.
Grot. cit. loc. Lib. 1. cap. 3. No. 2.* Quod argumentandi Genus
probat. *Gvil. Grot. in Enchir. de princ. Jur. N. cap. 1. §. 9.* cum
moratiores Gentes se quam maximè juri naturali conform-
ment: vinculum sanè nullum est, quod omnes Gentes
idem sentire faciat, quam principia nobiscum nata, quæ
jus

3.
jus Naturæ constituunt. Quod Jus defendendi non per-
git, qui invaditur repellendo ictus adversarii: non enim
hoc sufficit ad defensionem quia non avertit satis, malum
imminens, invasori enim etiam metus mali inferendo ut
videatur, majus malum præsens esse, quam bonum est
quod quærit in offensione alterius. Injustus enim ille co-
natus invasoris non eximit illi amorem sui, adeo ut metu
mali nequeat retineri. Ergo ad defensionem plenam perti-
net quoque ut liceat cedere ac pungere non animo offen-
dendi, sed defendendi: offensio permittitur defendendi
se, non ut talis, sed quatenus juvat & perficit defensionem
rei quam nequit aliter servare, aut ex circumstantiis collig-
git probabiliter salvare non posse sine offensione irruen-
tis. Sed quia in homine temperatur amor sui amore
proximi, videndum ne defensio fiat cum læsione amoris
proximi. *Pufend. de J.N. & G. Lib. 2. cap. §. 15. id. in Element.
Jpr. univers. Lib. 2. obj. 4. §. 4.* Dilectio socii commendatur
omnibus sed quatenus uterque in licito versatur statu & so-
ciali: Regula enim de temperamento amoris sui homi-
nem perficit, ut rectè se gerat erga socios: qui verò mea
vitæ insidias struit, non socialiter, hostiliter potius se gerit,
Hoc posito regnat ille amor sui & instruit justè hominem
contra invadentem injustè. Qui amor sui ne excedat,
moderamen accipiat à rectà ratione: quæ exigit justam
causam defendendi, quam sistit injusta offensio & in actu,
postulat secundum communem sententiam propullatio-
nem ad offensionem proportionatam ne extra necessita-
tem adeo violento remedio avertamus offensionem; &
quidem tempore offensionis eaq; durante. Quæ requisita
passim extant. *Amesius de Consc. Lib. 5. cap. 31. §. 6. requirit,*
(1) ut aggressio sit propriè dicta & violenta: vis enim sola

debet repelli non quolibet injuria, (2) ut defensio vera & propria sit in ipso actu aggressionis moraliter saltem, si non physice, non autem preventio, aut insequens vindictio. Si enim invasio ipsa possit declinari, nulla ratio patitur, ut huc usque descendatur. (3) ut sub specie defensionis nihil fiat quod non est necessarium ad illum finem. Si enim excedat modum aut moderamen, inculpata tutela, non est proprie defensio, sed invasio opposita invasioni. In terminis naturalis status non videtur teneri invasus ad fugam: æqualis est invasor & æquali nequit imperare fugam: imo timiditatis infamiam incurreret ap. honestos, & modo probavimus huc valere amorem sui: Igitur Jure naturæ non obligatur ad fugam inhonestam, & minus securam sive ex Jure perfecto, sed ex Jure imperfecto ac charitate. His præsuppositis necessitas nos urgere potest ad appetendam hanc defensionem alias non appetibilem.

XX.

Metum stupri præsentissimum quis infert foeminæ, nisi promittat ingentem summam pecuniæ: mista est sine dubio actio. Pecuniam frustra perdere non est appetibile, sed fit tale si respicias redemptionem stupri (quod foeminæ avertere licet etiam cum morte violenti *Grot. de Jure B. & P. Lib. 2. cap. 1. No. 10.* Qui injuriâ, aut, me parat afficere, is eo ipso mihi dat Jus seu facultatem quendam moralem adversus se in infinitum, quatenus aliter malum illud à me arcere nequeo; *Quæ Grotii sententia approbanda in hoc casu. Cui subscribit de Conf. Amef. Lib. 5. cap. 31. §. 8.* Rectè refertur hæc defensio

sio ad castitatem tuendam : quia pudicitia in vafor vim
& violentiam summam infert, cum injuria tam atroci &
tam irrevocabili, ut jure videatur morte adævari) pecu-
nia damnum infert reparabile & bonum est subordina-
tum vitæ ac famæ. Igitur secundum ordinem vectæ ra-
tionis amittatur potius pecunia quam fama.

XXI.

Restaret jam ire per contractus & societates, & eruere
mixtarum actionum genera, imo removere eas, quæ
sub specie mixtæ actionis huc referri possunt. Sed
instituti ratio & modus disputationis hic nos
subsistere jubent.

S. D. G.

POLITISSIME atque DOCTISSIME
ETT MÜLLERE,

Amice plurimum honorande,

DUm specimen haud vulgaris eruditionis edis in publicum, facis rem expectatione de Te dignissimam. Cum enim haecenus vitæ honestate, morum probitate atque modestia omnium maxime floresceres, nihil restare amplius videbatur, quam ut spatia quæ haecenus in re literaria privatim fecisti, manifestares omnibus. Atque ex hinc est, quod de Te non solum jam bene sperare; sed etiam confidere possint Tui, talem futurum, qualem Te haecenus cognitum judicarunt. Gaudebit cum primis & impense latabit Parens Tuus charissimus, senex antiqua virtute & fide, mibique olim amicissimus, quod vota quod omnia de Te concepta felicem jam exitum sortiri incipiant. Gratulor igitur Eidem & ego de filio optimo, Tibi verò, Juvenis Politissime de profectibus hisce egregiis, precatus à Deo, ut Patri quidem charissimo Tuo multas adhuc addat annos in sui de Te oblectationem & propriam Tui utilitatem; Tibi verò valetudinem prosperam largiatur, viresque sufficiat absolvendo studiorum cursui idoneas: quo Ille Te cernat in eo consistere dignitatis gradu, quem Tibi paterno affectu exoptat, & virtus tua atque modestia facile olim merebuntur. Deus Te servet! Dabam ex museo meo die 1. Octobr. 1677.

GODOFREDUS Strauß/
J. U. D. & P. P.

Acto-

Auch kriegt man nicht Verstand durch faulen
Träumen/
Ein Gotterleuchter Sinn und Fleiß
Kan unsere Zweig zum Weißheit-Thron auf-
bäumen
Und führen zu den Sternen-Kreis.
Er Werthster müht sich umb Astraße's Schäzen
Und brauchte hierzu die Sitten-Kunst.
Man sieht den Fleiß aus diesen klugen Sätzen.
Wir wünschen Glück und Himmel-Gunst.

Hiermit wolten den Hn. Respondenten
beehren

Zhr. Excell. Hn. D. Strauß
Fischgenossen.

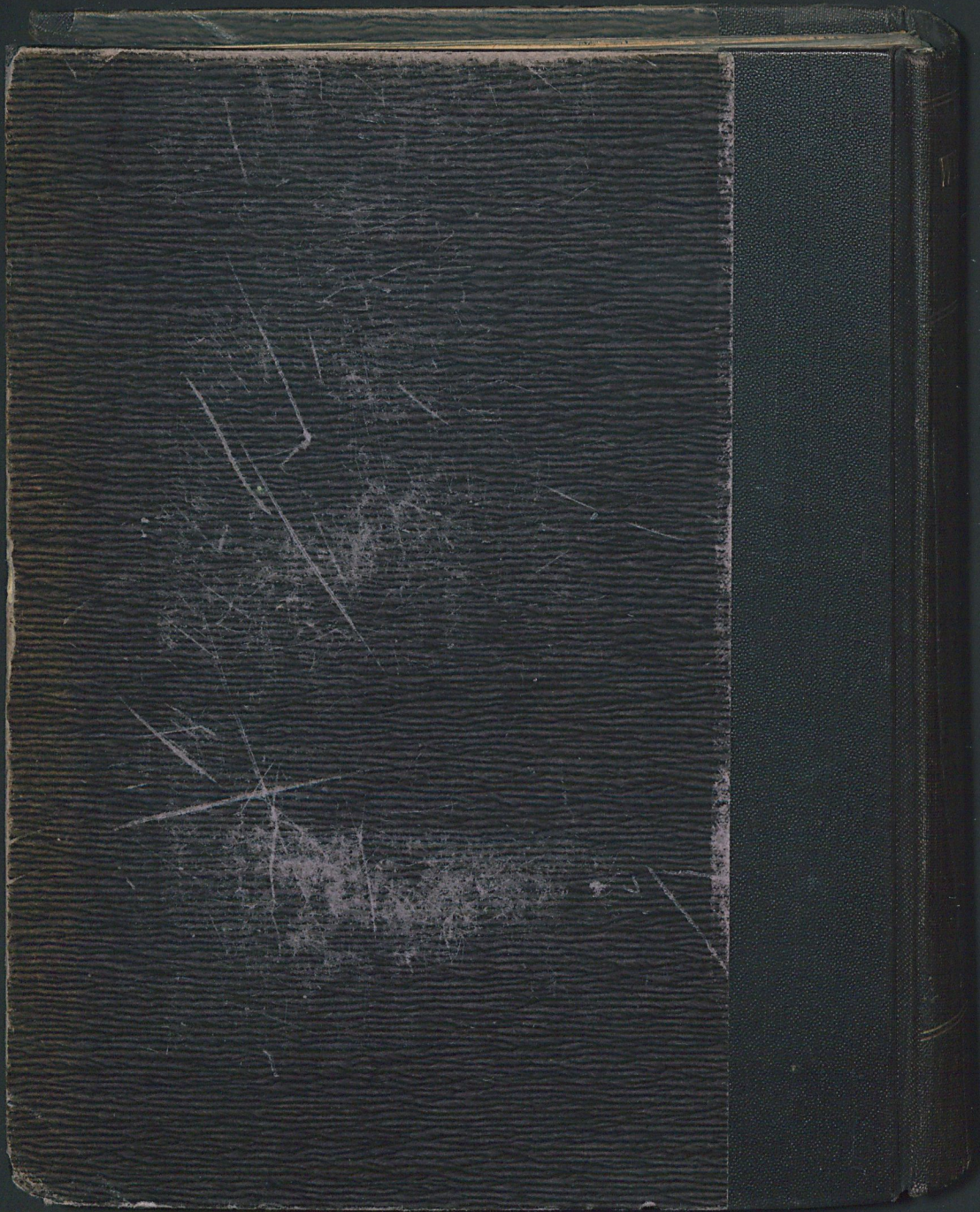

X2615923

V17

1677

39.
8 10

. D. B. V.
ONEM MORALEM,
DE

NE METU
RIS MALI
DIT A,

RÆSIDE
I R O

ISSIMO atq. EXCELLENTISSIMO

ANO *Rohrenseent/*
osoph. Prof. Publ.
celeberrimo.

ntilationi submittit

JACOBUS Etmüller/
Lips.
A. & R.

or. ANNO M DC LXXVII.
ditorio Majori.

TTEBERGÆ,
IANNIS WILCKII.